

A'yanü's-Şi'a 1938-1963 yılları arasında elli altı cüz olarak basılmıştır. Kitabın beşinci baskısı, müellifin oğlu Hasan el-Ern'in tahkiki ile, biri fihrist olmak üzere on bir cilt halinde yapılmıştır (Dârü't-teârûf, Beyrut 1403/1983). Eserin hacmi büyük boy (34 cm.) olmak üzere, 211 sayfalık fihrist hariç, 5600 sayfayı geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

A'yanü's-Şi'a, I-X; *Ma'a'l-Mektebe*, s. 100-101; "*A'yanü's-Şi'a*", *ed-Dirâsâtü'l-edebiyeye*, V/1, Beyrut 1963, s. 101-103.

MUSTAFA ÖZ

A'YÂS

(الأعياص)

Kureys kabilesine mensup
Ümeyye b. Abdüşems oğullarının
bir kolu.

A'yâs, "ağaçları birbirine sarılmış koluluk" anlamına gelen ve "asıl ve menşe" mânasında da kullanılan İs kelimesinin çoğuludur. Ümeyyeoğulları'nın kurucusu sayılan Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf'ın on iki erkek çocuğundan Âs, Ebü'l-Âs, İs, Ebü'l-İs ve bazı rivayetlerde Üveys adlı oğullarının teşkil ettiği kola A'yâs adı verilmiştir. Bosworth'un zannettiği gibi (*EI² Suppl.* [Fr.], I, 103) A'yâs bu dört isimden yalnızca birinin çoğulu olmadığı gibi adı geçenlerin hepsi aynı şahıs da değildir. A'yâs'ın anneleri Âmine bint Ebân b. Küleyb'dir. Ümeyye b. Abdüşems ölünce oğlu Ebü'l-Âs, annesi Âmine'yi baba bir kardeşi Ebü Amr ile evlendirmiş (Câhiliye döneminde yaygın olan bu nevi evlilikler Kur'an-ı Kerim'de [bk. en-Nisâ 4/2] yasaklanmıştır), Ebü Amr'ın Âmine ile evliliğinden Ebü Muayt dünyaya gelmiştir. İbn Hazm, A'yâs arasında Ebü Amr'ı da zikreder.

Ümeyye b. Abdüşems'in bir diğer karısından olan çocukları Harb, Ebü Harb, Süfyân, Ebü Süfyân ve Amr'ın teşkil ettiği kola ise, Ukâz Savaş'ında kardeşleri Harb'in yanında her biri arslan (anbes) gibi savaşçılarından dolayı, **Anâbis**

(العنابس) adı verilmiştir. Muâviye b. Ebü Süfyân gibi Ümeyye'nin Anâbis kolundan gelen Emevî halifelerine Süfyâniler, Mervân b. Hakem ve Abdümelik b. Mervân gibi A'yâs kolundan gelenlere ise Mervâniler denilmiştir.

A'yâs'a mensup olan önemli şahsiyetler arasında şu isimler sayılabilir: Kureys'in hakîm ve şairlerinden kabul edilen Hz. Osman'ın dedesi Ebü'l-Âs, onun oğlu ve Hz. Osman'ın babası Affân, Hz. Osman, Hz. Osman'ın amcası Hakem b. Ebü'l-Âs, Hakem'in oğlu ve Hz. Osman'ın kâtibi olan Emevî Halifesi Mervân b. Hakem, meşhur Emevî Halifesi Ömer b. Abdülaziz ve babası Abdülaziz b. Mervân, Hz. Peygamber'in valilerinden Attâb b. Esîd ve onun dedesi Ebü'l-İs b. Ümeyye, Hz. Peygamber'in Yemen'e vali gönderdiği Hâlid b. Saîd, Hz. Peygamber tarafından adı Abdullah diye değiştirilen Hakem b. Saîd ile dedeleri Âs b. Ümeyye.

BİBLİYODGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, "ays" md.; İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, I, 148-150, 151-176; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 98-99, 100 vd., 159 vd., 187 vd.; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 112, 318; Belâzürî, *Ensâb*, IV/1, s. 2-3, 456; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, s. 53-54, 166; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 78-79, 80 vd., 113-114; C. E. Bosworth, "*A'yâs*", *EI² Suppl.* (Fr.), I, 103.

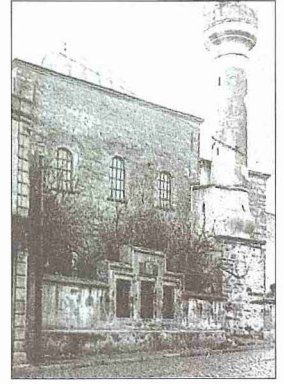
MUSTAFA FAYDA

AYAS AĞA

(ö. 892/1487)

Osmanlı mimarı.

Babasının adı Abdullah olan Ayas Ağa'nın doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Fâtih Sultan Mehmed dönemi mimari faaliyetlerinde görev almış, büyük bir ihtimalle aynı dönemin meşhur mimarlarından Atik (Âzatlı) Sinân ile birlikte İstanbul'daki Fâtih Külliyesi'nin (1463-1471) yapımında çalışmıştır. II. Bayezid döneminin başlarında hayatta olan Ayas Ağa'nın hangi yapılarda doğrudan görev aldığı kesinlikle bilinmemekte, fakat 892 (1487) tarihli mezar taşı kitabesinde "üstat" unvanıyla anılmasından, mes-

Mimar
Ayas Ağa
Camii'nin
1938
yılındaki
durumu -
Sarachanebaşı /
İstanbul
(Ayverdi'den)

leğinde önde gelen bir şahsiyet olduğu anlaşılmakta ve yaşadığı dönemin belli başlı yapılarının pek çoğunda çalıştığı tahmin edilmektedir. Yapımını üstlendiği eserlerin adlarının da tam olarak bilinmemesine karşılık, 879 (1474-75) tarihli bir vakfiyeden, kendi adına biri Afyon'da olmak üzere iki cami ve bir mektep yaptığı ve bu hayrata mallarını bağışladığı öğrenilmektedir. İstanbul Şehzadebaşı'nda Mimar Ayas Mescidi (Sarachanebaşı Mescidi) ve Mimar Ayas Mektebi olarak tanınan iki yapı, mimarın mezarıyla birlikte 1957 yılında yol açmak için ortadan kaldırılmıştır. Afyon'daki camisinin yıkılış tarihi ise bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarâyi, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 122; L. A. Mayer, *Islamic Architects and Their Works*, Genève 1956, s. 55-56; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi*, III, 456-457; Zeki Sönmez, *Başlangıçtan XVI. Yüzyıla Kadar Anadolu'daki İslâm ve Türk Devri Yapılarında Çalışan Sanatkarlar* (doktora tezi, 1981), İÜ Ed.Fak., s. 301-302; İ. Hakkı Konyalı, Fâtih'in Mimarı Ayas'ın Mezarını ve Mescidini Yıkırmayacağız", *Tarih Hazinesi*, sy. 2, İstanbul 1950, s. 93-95; F. İ. Ayanoğlu, "Fâtih Devri Ricâli Mezartaşları ve Kitabeleri", *VD*, IV (1958), s. 201.

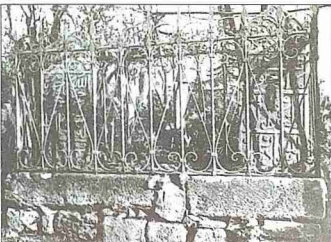

ZEKİ SÖNMEZ

AYAS AĞA KÜLLİYESİ

Amasya'nın
Şamlar (Şamlılar) mahallesinde
Ayas Ağa tarafından
XV. yüzyılın sonlarında yaptırılan
küçük bir külliye.

Bulunduğu mahalleye nisbetle Şamlar adıyla da anılan cami, medrese ve sıbyan mektebinden ibaret külliyenin bâni-i II. Bayezid devri Kapı ağalarından Ayas Ağa'dır. Hüseyin Hüsameddin, kitabesi olmayan külliye'nin 900 (1494-95) yılında yaptırıldığını bildirir. Külliye'nin yanında daha önce Dânişmendlioğlu Emîr (Melik) Gazi'nin hayratından olan Şamlar Ca-

Mimar
Ayas Ağa'nın
Sarachanebaşı'ndaki
eski
ve Eyüp'e
nakledildikten
sonraki
yeni kabri -
İstanbul